Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kaheksas koda)

7. juuni 2012 *

Võõrtöötajate sotsiaalkindlustus — Kohaldatavad õigusaktid — Madalmaade kodanikust töötaja, kes töötab väljaspool Euroopa Liidu territooriumi Madalmaade lipu all sõitvatel süvenduslaevadel Madalmaades asuva tööandja teenistuses — Elamine muu liikmesriigi territooriumil — Kuulumine Madalmaade sotsiaalkindlustussüsteemi alla

Kohtuasjas C-106/11,

mille ese on Hoge Raad der Nederlandeni (Madalmaad) 11. veebruari 2011. aasta otsusega ELTL artikli 267 alusel esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 3. märtsil 2011, menetluses

M. J. Bakker

versus

Minister van Financiën,

EUROOPA KOHUS (kaheksas koda),

koosseisus: koja esimees A. Prechal, kohtunikud K. Schiemann (ettekandja) ja L. Bay Larsen,

kohtujurist: P. Cruz Villalón,

kohtusekretär: üksuse juhataja M.-A. Gaudissart,

arvestades kirjalikus menetluses ja 1. märtsi 2012. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

— M. J. Bakker, esindajad: *belastingadviseur* H. Menger ja *belastingadviseur* V. J. de Groot,

— Madalmaade valitsus, esindajad: C. Wissels ja C. Schillemans,

— Euroopa Komisjon, esindajad: V. Kreuschitz ja M. van Beek,

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: hollandi.

otsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb küsimust, kuidas tõlgendada II jaotist nõukogu 14. juuni 1971. aasta määruses (EMÜ) nr 1408/71 sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate, füüsilisest isikust ettevõtjate ja nende pereliikmete suhtes (muudetud ja ajakohastatud nõukogu 2. detsembri 1996. aasta määrusega (EÜ) nr 118/97 (EÜT 1997, L 28, lk 1; ELT eriväljaanne 05/03, lk 3), muudetud nõukogu 8. veebruari 1999. aasta määrusega (EÜ) nr 307/1999 (EÜT L 38, lk 1; ELT eriväljaanne 05/03, lk 335; edaspidi „määrus nr 1408/71")).

2 Eelotsusetaotlus esitati M. J. Bakkeri ning Staatssecretaris van Financiën (rahanduse riigisekretär) vahelises kohtuvaidluses seoses sellega, kas M. J. Bakker oli 2004. aastal Madalmaade sotsiaalkindlustuses kohustuslikult kindlustatud.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 Määruse nr 1408/71 artikli 1 punkti a alapunkti i kohaselt on „töötaja ja füüsilisest isikust ettevõtja […] isik, kes on kohustuslikult või vabatahtlikult jätkuvalt kindlustatud ühe või mitme riski suhtes, mida hõlmavad töötajate või füüsilisest isikust ettevõtjate sotsiaalkindlustusskeemide liigid või avalike teenistujate eriskeem".

4 Selle määruse artikli 2 lõige 1 sätestab:

„Käesolevat määrust kohaldatakse töötajate, füüsilisest isikust ettevõtjate ja õpilaste suhtes, kelle suhtes kehtivad või on kehtinud ühe või mitme liikmesriigi õigusaktid ning kes on mõne liikmesriigi kodanikud [...]".

5 Asjaomase määruse II jaotisse „Kohaldatava õiguse kindlaksmääramine" kuuluv artikkel 13 sätestab:

„1. Vastavalt artiklitele 14c ja 14f alluvad isikud, kelle suhtes käesolevat määrust kohaldatakse, ainult ühe liikmesriigi õigusaktidele. Kõnealused õigusaktid määratakse kindlaks vastavalt käesoleva jaotise sätetele.

2. Arvestades artikleid 14–17:

[...]

c) liikmesriigi lipu all sõitva laeva pardal töötava isiku suhtes kehtivad selle riigi õigusaktid;

[...]".

Madalmaade õigus

6 Üldise vanaduspensioni seaduse (Algemene Ouderdomswet, *Stb*. 1956, nr 281) artikkel 6 sätestab:

„1. Käesoleva seaduse tähenduses on kindlustatud isikud,

a) residendid ning

b) mitteresidendid, kes on kohustatud tasuma Madalmaades töötamise eest teenitud töötasult tulumaksu,

kes ei ole saanud 65-aastaseks.

[...]”.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

7 Madalmaade kodanik M. J. Bakker elas 2004. aastal Hispaanias ja töötas Rotterdamis (Madalmaad) asuva ettevõtja Madalmaade lipu all sõitvatel süvenduslaevadel. Ta töötas peamiselt Hiina ja Araabia Ühendemiraatide territoriaalvetes. Asjaomased süvenduslaevad olid kantud Madalmaade merelaevade registrisse.

8 M. J. Bakker vaidlustas talle teavitatud maksuotsuse, milles nõuti temalt 2004. aasta eest üksikisiku tulumaksu ja sotsiaalkindlustusmakse tasumist Madalmaades. Pärast seda, kui Rechtbank te Breda jättis selle maksuotsuse peale esitatud kaebuse rahuldamata, esitas M. J. Bakker apellatsioonkaebuse Gerechtshof te ’s-Hertogenboschile, kes jättis esimese astme kohtu otsuse jõusse.

9 Gerechtshof te ’s-Hertogenboschi arvates tuleb leida, et M. J. Bakker oli 2004. aastal Madalmaade sotsiaalkindlustussüsteemis kindlustatu,. hoolimata asjaolust, et ta töötas väljaspool Euroopa Liidu territooriumi. Kohus tugines oma hinnangus sellele, et sotsiaalkindlustust käsitlevad Madalmaade õigusnormid on määruse nr 1408/71, eelkõige selle II jaotise alusel huvitatud isiku suhtes kohaldatavad. Kohus tuvastas nimelt, et M. J. Bakker töötas asjaomase määruse artikli 13 lõike 2 punkti c tähenduses Madalmaade, st liikmesriigi lipu all sõitvatel merelaevadel. Gerechtshof te ’s-Hertogenboschi sõnul ei ole määrav asjaolu, et need laevad seisid süvendustööde tegemise käigus ankrus väljaspool liidu territoriaalvett, kuna viimati nimetatud säte ei näe asjaomase laevaliigi või tegevuse asukoha põhjal ette erandeid.

10 Hoge Raad der Nederlanden leiab kassatsioonkaebuse läbivaatamisel aga, et käesoleval juhul esineb määruse nr 1408/71 II jaotise kohaldatavuse osas põhjendatud kahtlusi.

11 Kohtu arvates järeldas Gerechtshof te ’s-Hertogenbosch pelgalt Madalmaade õiguse alusel õigesti, et huvitatud isik ei olnud 2004. aastal sotsiaalkindlustusmaksu kohustuslane, kuna ta ei elanud ega töötanud sel aastal Madalmaades. Siiski kahtleb eelotsusetaotluse esitanud kohus Gerechtshof te ’s-Hertogenboschi poolt aluseks võetud sellise eelduse õigsuses, et huvitatud isik kuulub 2004. aasta osas määruse nr 1408/71 isikulisse kohaldamisalasse, mis võimaldab tema olukorra suhtes kohaldada selle määruse II jaotist.

12 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib selles osas, et määruse nr 1408/71 artikli 1 punktis a esitatud töötaja määratlus seab tingimuseks, et huvitatud isik oleks kohustusliku või vabatahtliku kindlustusega ühe või mitme selles sättes nimetatud kindlustusjuhtumi suhtes kindlustatud. Nii küsib ta, kas on võimalik, et M. J. Bakkeri olukorras olev isik, kes pelgalt siseriiklikke õigusnorme arvestades ei olnud seetõttu, et ta ei elanud Madalmaades, kohustuslikult kindlustatud, võib määruse nr 1408/71 tähenduses siiski olla töötaja, kuna selle määruse II jaotises esitatud kohaldatava õigusnormi kindlaksmääramise normide järgi on kohaldatavad selle liikmesriigi õigusnormid.

13 Hoge Raad der Nederlanden leiab, et määruse nr 1408/71 II jaotise sätete kasuliku mõju tagamiseks tuleb sellele küsimusele vastata jaatavalt.

14 Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib siiski, kas asjaolu, et huvitatud isik töötas väljaspool EÜ artiklis 299 osutatud territooriumi, välistab määruse nr 1408/71 II jaotise kohaldamise. Ta viitab Euroopa Kohtu praktikale, mille kohaselt töötajate vaba liikumist käsitlevad liidu õiguse normid on kohaldatavad ka töötamisele väljaspool liidu territooriumi, kui töösuhtel on piisavalt tihe seos selle territooriumiga (29. juuni 1994. aasta otsus kohtuasjas C-60/93: Aldewereld, EKL 1994, lk I-2991, punkt 14). Eelotsusetaotluse esitanud kohus peab asjakohaseks ka 27. septembri 1989. aasta otsust

kohtuasjas 9/88: Lopes da Veiga (EKL 1989, lk 2989, punkt 17), mis samuti puudutas ühe meremehe olukorda ning milles oli Euroopa Kohtu esitatud järelduse kohaselt vaja uurida, kas huvitatud isiku töösuhtel on Madalmaade territooriumiga piisavalt tihe seos.

15 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et 2004. aastal järgiti töötajate sotsiaalkindlustuse valdkonnas Landelijk Instituut sociale verzekeringeni (riiklik sotsiaalkindlustuse instituut) kujundatud poliitikat ning määruse nr 1408/71 II jaotis muudeti kohaldatavaks meremeestele, kellel on liidu või Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriigi kodakondsus, kes elavad ühes nimetatud riigis ning kes töötavad laeva pardal, mis ei sõida liikmesriigi lipu all, ainuüksi põhjusel, et tööandja asus Madalmaades.

16 Asjaomase poliitika tagajärjel on töötajate sotsiaalkindlustuskassa arvates sellised töötajad nagu M. J. Bakker sotsiaalkindlustuses kohustuslikult kindlustatud, samas kui Madalmaade õigusnormide järgi ei kuulu nad selle kindlustatute liigi hulka. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et nimetatud poliitika ei anna õiguslikku alust nõuda töötajatelt asjaomaste sotsiaalkindlustusmaksete tasumist.

17 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul muudab asjaolu, et praktikas käsitab töötajate sotsiaalkindlustuskassa huvitatud isikut vähemalt teatavas osas Madalmaade sotsiaalkindlustusmaksu kohustuslasena, kellel on selle kindlustuse alusel nii tegelikult õigus ka sotsiaalkindlustuskaitsele, seost Madalmaadega tihedamaks. Kui liidu territooriumiga olemasoleva seose määra hindamisel ei ole aga võimalik võtta liikmesriigi sotisaalkindlustussüsteemi alla kuulumist arvesse, siis küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kas see kuulumine on vajalik eeltingimus, et kohaldada määrust nr 1408/71 töötamise suhtes väljaspool liidu territooriumi. Euroopa Kohtu praktika (vt 23. oktoobri 1986. aasta otsus kohtuasjas 300/84: van Roosmalen, EKL 1986, lk 3097, ning eespool viidatud kohtuotsus Lopes da Veiga, ja kohtuotsus Aldewereld) ei anna selles küsimuses selgust.

18 Hoge Raad der Nederlandenil on tekkinud seega küsimus, kas kõiki käesoleva asja asjaolusid arvestades on liidu territooriumiga piisav seos. Kui tema lahendada olevas asjas on määruse nr 1408/71 II jaotis kohaldatav, siis eeldab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et huvitatud isik kuulub selle määruse artikli 13 lõike 2 punkti c alusel Madalmaade õigusnormide isikulisse kohaldamisalasse.

19 Neid asjaolusid arvestades otsustas Hoge Raad der Nederlanden menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas määruse […] nr 1408/71 II jaotise kohaldatava õiguse kindlaksmääramise normid on kohaldatavad niimoodi, et kohaldamisele kuuluvad Madalmaade õigusaktid ja sellest tulenevalt on võimalik nõuda Madalmaade sotsiaalkindlustusmaksete tasumist sellistel juhtumitel nagu käesolev, kui Hispaanias elav Madalmaade kodanikust töötaja töötab meremehena Madalmaades asuva tööandja teenistuses ja teeb tööd väljaspool [liidu] territooriumi Madalmaade lipu all sõitvate süvenduslaevade pardal, kuigi pelgalt Madalmaade siseriiklikke õigusakte aluseks võttes ei kuulu ta Madalmaade sotsiaalkindlustussüsteemi alla asjaolu tõttu, et ta ei ela Madalmaades?

2. Kuivõrd on siin oluline, et Madalmaade töötajate sotsiaalkindlustuste rakendamisel järgitakse poliitikat, mille kohaselt käsitab sotsiaalkindlustuskassa ühenduse õigusele tuginedes meremehi sellistel juhtumitel nagu käesolev kindlustatutena?”

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

20 Esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse nr 1408/71 artikli 13 lõike 2 punkti c tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi õigusakt, mis välistab asjaomase liikmesriigi sotsiaalkindlustussüsteemi alla kuulumisest isiku, kes on sellises

olukorras, nagu on põhikohtuasja hageja, kellel on nimetatud liikmesriigi kodakondsus, kuid kes ei ela selles riigis, ning töötab asjaomase liikmesriigi lipu all sõitval süvenduslaeval ja väljaspool liidu territooriumi.

21 Madalmaade valitsus ja Euroopa Komisjon leiavad, et sellele küsimusele tuleb vastata jaatavalt, kuid M. J. Bakker on vastupidisel seisukohal.

22 Selles osas tuleb meenutada, et määruse nr 1408/71 artikli 13 lõike 2 punkt c sätestab sõnaselgelt, et liikmesriigi lipu all sõitva laeva pardal töötava isiku suhtes kehtivad selle riigi õigusaktid.

23 Nii kehtivad selle sätte põhjal isiku suhtes, kes on M. J. Bakkeri olukorras, põhimõtteliselt Madalmaade sotsiaalkindlustust käsitlevad õigusaktid, arvestades asjaolu, et isik töötab Madalmaade lipu all sõitva laeva pardal.

24 Samas on M. J. Bakker esitanud kaks argumenti selle vaidlustamiseks, et määruse nr 1408/71 artikli 13 lõike 2 punkt c on tema olukorrale kohaldatav.

25 Esiteks väitis ta oma kirjalikes märkustes, et süvenduslaevad, millel ta töötas, ei kuulu asjaomase artikli 13 lõike 2 punktis c esitatud mõiste „laev” alla.

26 Selle argumendiga ei saa nõustuda, kuna „laeva” liigi kohta ei ole selles sättes ühtki tingimust seatud. Pealegi tuleneb eelotsusetaotluse esitanud kohtu antud selgitustest, et nende süvenduslaevade kohta oli väljastatud registreerimistunnistus ja need olid kantud Madalmaade merelaevade registrisse.

27 Teiseks esitas M. J. Bakker kohtuistungil argumendi, mille kohaselt määruse nr 1408/71 artikli 13 lõike 2 punkt c ei ole tema olukorra suhtes kohaldatav, kuna asjaomased süvenduslaevad tegutsevad peamiselt Hiina ja Araabia Ühendemiraatide territoriaalvetes. Montego Bays (Jamaica) 10. detsembril 1982 alla kirjutatud, 16. novembril 1994 jõustunud, Madalmaade Kuningriigis 28. juunil 1996 ratifitseeritud ja Euroopa Ühenduse nimel nõukogu 23. märtsi 1998. aasta otsusega 98/392/EÜ (EÜT L 179, lk 1; ELT eriväljaanne 04/03, lk 260) heaks kiidetud Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni mereõiguse konventsiooni artikli 2 lõige 1 sätestab, et rannikuriigi suveräänsus laieneb lisaks tema maismaaterritooriumile ja sisevetele ka külgnevale merealale, mida nimetatakse territoriaalmereks. Seetõttu kuulub M. J. Bakkeri sõnul asjaomastel süvenduslaevad töötamine vastavate rannikuriikide jurisdiktsiooni alla, mitte selle riigi, käesoleval juhul Madalmaade jurisdiktsiooni alla, mille lipu all kõnealused laevad sõidavad.

28 Selles osas tuleb märkida, et Euroopa Kohtu praktika põhjal ei piisa pelgalt asjaolust, et töötaja töötab väljaspool liidu territooriumi, selleks et välistada liidu õigusnormide kohaldamine töötajate vaba liikumise suhtes, kui töösuhtel on liidu territooriumiga piisavalt tihe seos. Sellises asjas nagu põhikohtuasi seisneb kõnealune seos eelotsusetaotluse esitanud kohtu kindlaks tehtud asjaolus, et M. J. Bakker töötab Madalmaades registreeritud laeval selles liikmesriigis asuva ettevõtja teenistuses (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsused Lopes da Veiga, punkt 17, ja Aldewereld, punkt 14).

29 Rannikuriigi suveräänsuse austamine ja Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni mereõiguse konventsioonide järgmine ei nõua seda, et liikmesriik, mille lipu all laev sõidab, võtab M. J. Bakkeri olukorras olevalt töötajalt ära määruse nr 1408/71 kohaselt ette nähtud sotsiaalkindlustuse kaitse, kui see laev asub muu riigi kui asjaomase liikmesriigi territoriaalvetes.

30 Seetõttu ei saa M. J. Bakkeri teise argumendiga nõustuda.

31 Eelotsusetaotluse esitanud kohus kahtleb omalt poolt, kas määruse nr 1408/71 artikli 13 lõike 2 punkt c on kohaldatav niivõrd, kuivõrd M. J. Bakker ei kuulu selle määruse isikulisse kohaldamisealasse seetõttu, et ta ei ole selles riigis üldise sotsiaalkindlusmaksu kohustuslane, kuna ta ei ela Madalmaades.

32 Sellega seoses tuleb märkida, et määruse nr 1408/71 artikli 13 lõike 2 punkti c ainus eesmärk on määrata kindlaks liikmesriigi lipu all sõitva laeva pardal töötavatele isikutele kohaldatavad siseriiklikud õigusnormid. Sätte kui sellise eesmärk ei ole sotsiaalkindlustusskeemi või sarnase skeemi ühe või teise liigi alla kuulumise õiguse või kohustuse olemasolu tingimuste kindlaksmääramine. Need tingimused määratakse kindlaks iga liikmesriigi siseriiklikes õigusaktides (vt 17. jaanuari 2012. aasta otsus kohtuasjas C-347/10: Salemink, punkt 38).

33 Kuigi liikmesriigid säilitavad pädevuse kehtestada oma sotsiaalkindlustussüsteemi kuulumise tingimused, peavad nad siiski selle pädevuse teostamisel järgima liidu õigust. Nende tingimuste tagajärg ei saa olla, et selliste siseriiklike õigusnormide kohaldamisalast jäetakse välja isikud, kellele määruse nr 1408/71 alusel neid samu õigusnorme kohaldatakse (vt selle kohta 3. mai 1990. aasta otsus kohtuasjas C-2/89: Kits van Heijningen, EKL 1990, lk I-1755, punkt 20, ning eespool viidatud kohtuotsus Salemink, punktid 39 ja 40).

34 Määruse nr 1408/71 artikli 13 lõike 2 punkt c sätestab sõnaselgelt, et liikmesriigi lipu all sõitva laeva pardal töötavatele isikutele on kohaldatavad selle riigi õigusaktid. Nimetatud sätet ei järgitaks, kui asjaomase liikmesriigi õigusaktiga ettenähtud sotsiaalkindlustusskeemi kuulumiseks kehtiks nimetatud õigusaktiga sätestatud elukohanõue artikli 13 lõike 2 punktis c osutatud isikute suhtes (vt eespool viidatud kohtuotsused Kits van Heijningen, punkt 21, ja Salemink, punkt 41).

35 Seetõttu ei saa määruse nr 1408/71 artikli 13 lõike 2 punkti c tagajärjel selles osutatud isikute vastu tugineda kohaldatavale siseriiklikule õigusnormile, mille kohaselt on selles õigusnormis ettenähtud sotsiaalkindlustusskeemi kuulumise tingimus asjaomases liikmesriigis elamine (vt selle kohta eespool viidatud kohtuotsus Kits van Heijningen, punkt 22).

36 Eelotsusetaotlusest nähtub, et Landelijk Instituut sociale verzekeringen võttis *de facto* selle lähenemise oma poliitikasse üle ning käsitas M. J. Bakkeri olukorras olevaid inimesi selles skeemis sotsiaalkindlustusmaksu kohustuslastena.

37 Kõike eelnevat arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et määruse nr 1408/71 artikli 13 lõike 2 punkti c tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi õigusakt, mis välistab asjaomase liikmesriigi sotsiaalkindlustussüsteemi alla kuulumisest isiku, kes on sellises olukorras, nagu on põhikohtuasja hageja, kellel on nimetatud liikmesriigi kodakondsus, kuid kes ei ela selles riigis ning töötab asjaomase liikmesriigi lipu all sõitval süvenduslaeval ja väljaspool liidu territooriumi.

Teine küsimus

38 Arvestades esimesele küsimusele antud vastust, ei ole teisele küsimusele vaja vastata.

Kohtukulud

39 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kaheksas koda) otsustab:

Nõukogu 14. juuni 1971. aasta määruse (EMÜ) nr 1408/71 sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate, füüsilisest isikust ettevõtjate ja nende pereliikmete suhtes (muudetud ja ajakohastatud nõukogu 2. detsembri 1996. aasta määrusega (EÜ) nr 118/97, muudetud nõukogu 8. veebruari 1999. aasta määrusega (EÜ) nr 307/1999), artikli 13 lõike 2 punkti c tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi

õigusakt, mis välistab asjaomase liikmesriigi sotsiaalkindlustussüsteemi alla kuulumisest isiku, kes on sellises olukorras, nagu on põhikohtuasja hageja, kellel on nimetatud liikmesriigi kodakondsus, kuid kes ei ela selles riigis ning töötab asjaomase liikmesriigi lipu all sõitval süvenduslaeval ja väljaspool Euroopa Liidu territooriumi.

Allkirjad